

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

תוכן

- א. מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ... אפי' שלא לצורך..... 1
- ב. ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ... אפילו בנדרים שהיה להם פנאי מבעוד יום 2
- ג. אפי' מעומד אפי' בקרובים ואפי' בלילה..... 3
- ד. פותחין בחרטה..... 4
- ה. מיעקר נדר בעינן ובעי עיוני אהכי ישב..... 6
- ו. כל הנודר אף על פי שהוא מקיימו נקרא חוטא..... 7
- ז. האומר לאשתו כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי אין זה נדר לא אמר כלום יפה עשית ואין כמותך ואם לא נדרת מדריך אני דבריו קיימין..... 9
- ח. לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטיל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי והנדר בטל מאליו וצריך שיבטל בלבד..... 10
- ט. אחד זה ואחד זה מבטל בלבד ואין צריך להוציא בשפתיו..... 10
- י. חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום..... 11

דף עז.

א. מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ... אפי' שלא לצורך

כבר התבאר לעיל דף עז: שלמרות שאסור להתיר נדרים בשבת וביו"ט¹, אפילו לא היה לו פנאי להתיר קודם, מלבד לצורך השבת או החג, מפר אדם נדרי אשתו בשבת, וכן האב לבתו², גם אם אין בהפרה משום צורך השבת³, ואפילו סמוך לחשיכה. כיון שאם לא יפר אותו היום, לא יוכל עוד להפר⁴, שאם שמע בתחלת הלילה מפר כל הלילה ויום המחרת, ואם שמע סמוך

¹ סי' שמא סע' א ובמ"ב ס"ק א ובשעה"צ ס"ק א, ע"ש הטעם משום ממצוא חפצך, וע"ש בפמ"ג מ"ז ס"ק א, שהחמירו בזה משום דמיוחזי כדון, ולפי טעם זה אף לדבר מצוה אסור, וע"ש במ"ב ס"ק א ובשעה"צ ס"ק ב עוד טעם, משום דהוה מירחא, ולפי טעם זה שרינן לצורך מצוה, וע"ש בערוה"ש סע' א. – ועיין סי' תרי"ט סע' א ברמ"א ובמ"ב ס"ק ה, הנהגים לומר כל נדרי בעוד יום, ומשום התרת נדרים.

² מ"ב שם ג

³ שו"ע יו"ד רל"ד ב' ד'

⁴ ואע"ג שגם לאחר השבת תוכל האשה להתיר את נדרה על ידי חכם. אין אדם רוצה שתתבזה אשתו על ידי התרת חכם, ומפני כך התירו לבעל להפר את נדרה בשבת. ר"ן ומאירי שבת קנז. ועיין פמ"ג משב"ז א

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

לחשיכה, אינו מפר אלא עד שתחשך. ואם עבר היום ושתק, אפילו לא כוון בשתיקתו אלא לצערה, אינו יכול להפר, ולכן חייב להפר בשבת שלא יתקיים נדרה.

ולהלך יבואר שלא יאמר – מופר ליכי כמו שאומר בחול. אלא יפר בלבו ויאמר לה "טלי ואכלי, תעשי כך וכך" וכדומה⁵.

ואם⁶ הבעל אינו יודע עדיין מנדרי אשתו או האב מנדרי בתו, והוא שלא לצורך שבת, יותר טוב שלא להודיע לו בשבת עד אחר השבת, כדי שלא יצטרך להפר בשבת ביום השמיעה.

וכן אם נדרה לזמן והזמן כלה בשבת אין רשאי להפר כשהדבר אינו לצורך שבת מכיון שלמחרת יהיה מותר בכל מקרה, למה יעשה דבר שלא לצורך היום.

וכשחכם או אב התירו הנדר, שוב אין איסור מוקצה על החפץ או המאכל הנדור, גם לא למי שנדר ממנו הנאה לגמרי, ואפילו נדר קודם השבת, ולא אמרינן 'מיגו דאיתקצאי', שכיון שאפשר בהתרה, דעתו נשארה עליהם.

וכבר התבאר לעיל דף עד. שאשה שנדרה נדר ואסרה דבר על כל העולם, אף שהם אסורים באכילה ובטלטול, אם בעלה הפר ביום שמעו בשבת את נדרה, שוב הותרו בטלטול ובאכילה שהרי על דעתו נדרה וסמכה עליו שיבטל לה⁷.

ב. ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ... אפילו בנדרים שהיה להם פנאי מבעוד יום

כבר התבאר במסכת שבת דף קנז. שאסור להתיר נדרים בשבת וביו"ט⁸, אפילו לא היה לו פנאי להתיר קודם⁹, אלא אם כן ההתרה היא לצורך השבת או החג, בדבר שיש בו כבוד או עונג שבת וחג¹⁰, שאז מתירין אפילו

⁵ כיון שאם לא יאמר לה כן אינה הפרה אם היא רק בלב, כמבואר יו"ד שם לח

⁶ מ"ב שם

⁷ שמירת שבת כהלכתה פרק כב הערה כב

⁸ יו"ד רכח ג סי' שמא סע' א ובמ"ב ס"ק א ובשעה"צ ס"ק א, ע"ש הטעם משום ממצוא חפצך, וע"ש בפמ"ג מ"ז ס"ק א, שהחמירו בזה משום דמיחזי כדין, ולפי טעם זה אף לדבר מצוה אסור, וע"ש במ"ב ס"ק א ובשעה"צ ס"ק ב עוד טעם, משום דהוה מירחא, ולפי טעם זה שרינן לצורך מצוה, וע"ש בערוה"ש סע' א. – ועיין סי' תריט סע' א ברמ"א ובמ"ב ס"ק ה, דנוהגים לומר כל נדרי בעוד יום, ומשום התרת נדרים.

⁹ משום דהלא יכול להתיר אחר שבת ולמה לן לאטרוחי בשבת בכדי. מ"ב שם

¹⁰ בשולחן שלמה ס"ב הסתפק אם יכול החכם לומר 'מותר לך' ולהתיר בכך גם נדר שאינו לצורך השבת, כיון שההתרה של שני הנדרים נעשית באמירה אחת. ויש שכתבו שהדבר תלוי במעמי איסור התרת נדרים בשבת, שאם הטעם משום דין, הרי שהאיסור הוא על המתירים, וכיון שבאמירה אחת הם מתירים שני נדרים אין בכך איסור, אבל אם האיסור משום 'ממצוא חפצך' הרי כיון שצריך לפרט כל נדר אפשר שיש לאסור זאת.

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

בשלושה הדיוטות, כגון שנדר שלא לאכול היום, או ליבטל מעונג שבת, כגון שנדר מאכילת בשר ושתית יין, מללבוש בגדי שבת, לישן בשבת¹¹, או שאר דברים שיש בהם עונג שבת¹². וכן מתירים לצורך מצוה אפילו שאין בו משום צורך השבת. ומה שאמרנו שמותר להתיר בשבת, היינו גם אם היה יכול להתיר מבעוד יום, אלא שמשום מה לא התיר.

מותר להתיר חרמי צבור בשבת¹³, אף על פי שאינו לצורך שבת, ואפילו לצורך יחיד, הואיל שבשבת כולם מקובצים, ובחול לא יוכל לקבץ הקהל בקל שיתירו לו¹⁴.

ג. אפי' מעומד אפי' בקרובים ואפי' בלילה

כיצד¹⁵ היא ההתרה, יאמר לו ג' פעמים מותר לך או שרוי לך או מחול לך¹⁶, שלשונות אלו משמען הוא כאדם המתיר את הקשר וחוזר הענין כאילו לא היה, כלומר כאדם שמצא חבל קשור והתירו כאילו לא היה קשור, כך גם כאן עוקר הנדר מעיקרו כאילו לא נדר מעולם, ומחול לך שהוא לשון מחילה ג"כ הוא כמו שעושה את החוב או החטא כאילו לא היה¹⁷. ויכול להתיר בכיוצא בהן ענין התרה ומחילה ועקירת הנדר מנעיקרו בכל לשון שיאמרה אפילו בלעז¹⁸.

ולמרות שבדינים שצריכים בית דין אין דנין מעומד אלא מיושב, ושלא יהיו קרובים, ואין דנין בלילה אלא ביום, ואין דנין בשבת, התרת נדרים יכולין

¹¹ מ"ב שם ב

¹² ועיין בפרי מגדים דמסתפק אם נדר מאכילת איזה מין פירות או משקה. שער הציון שם ס"ק ד, ועיין בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' נה) שגם אם נדר מלחם המיוחד לשבת כגון חלות, נחשבת ההתרה צורך שבת, הובאו דבריו בדעת תורה (ס"א). ובהל' עירובין תמו א, לענין הדין שאין מערבין אלא לדבר מצוה, כתב הרמ"א שגם לערב כדי לטייל בשבת נחשב מצוה, ובבה"ל שמב א ד"ה מותר דייק מדבריו שכל דבר שהוא עונג נחשב מצוה.

¹³ שו"ע ונו"ב יו"ד שם.

¹⁴ וכ"כ רמ"א או"ח שו יב ואע"ג דהתם משמע שהתיר רק לצורך רבים במ"ב שם נא כתב על פי האחרונים ועל פי בדק הבית שאף ליחיד מותר.

¹⁵ שו"ע ונו"ב יו"ד רכח ג

¹⁶ לאו דוקא דבחד זימנא נמי סגי אלא עושין כן כדי לחזק הענין עמ"ז ומשמע דבדיעבד סגי בפעם אחת וכ"כ הב"י והב"ח בשם הרמב"ם דא"צ שיאמר רק פעם אחת. ש"ך שם ו

¹⁷ אך לא יאמר בלשון הפרה שהוא בדבר שישנו אלא שיש כאן מעכב מלהשלימו, כמו מפר מחשבות ערומים [איוב ה, יב], להפר ברית [יחזקאל יז, יח], ולפיכך אמרו דבעל מיגז גיזי וחכם עוקר הנדר מעיקרו. ואמרו גם כן חכם שאמר בלשון הבעל ובעל שאמר בלשון החכם לא אמר כלום. לבוש שם ומ"ז ד מהב"י בשם הרמב"ן

¹⁸ מ"ז שם ד

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

להתיר אפילו מעומד, ובקרובים, ובלילה. ובשבת לצורך שבת ומצוה כנזכר, שהתרת נדרים לאו דין הוא.

אולם אשה וקטן, ואפילו הוא בן שלוש עשרה ובדקוהו ולא הביא סימני גדלות, פסולים להתרת נדרים, לכן יש לזהר שלא ליקח מתירים כ"א אנשים שנתמלאו זקניהם¹⁹.

דף עז:

ד. פותחין בחרטה

כבר התבאר לעיל דף כא: שקבלו חכמים ז"ל שמי שנדר ונתחרט יש לו תקנה על ידי חרטה, ומה היא תקנתו, שילך אצל יחיד מומחה והוא חכם כלומר שיוודע בקבלה מרבותיו ויודע סברות גם מעצמו²⁰, ויתירנו לו. ואם אין יחיד מומחה ילך אצל שלשה הדיוטות ויתירו לו, ודבר זה ילפינן מקרא דכתיב (במדבר ל פסוק ג לא יחל דברו וגו', אמרו רבותינו ז"ל חגיגה דף י. שמדלא כתיב לא יחלל, וכתיב יחל, הוא מלשון מחילה²¹, ואמרו לא יחל דברו, הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו, כלומר מתירין לו שאומרים לו מותר לך מחול לך.

ושם בגמ' התבאר שדבר זה אינו מפורש להדיא בתורה כמבואר במשנה "היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו" דמעט רמז יש במקרא אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבע"פ, ויש שכתבו שהרמז

¹⁹ דדוקא קרובים דאין הפסול בגופו דראוי לדון למי שאינו קרוב, וכן בלילה הלילה גורם וליכא פסול בגברא, וקמן לדעת תוספות (נדה ד' כ') דנראה דדעתם דגם קטן פסול לדון מכא כללא דמתני' דכל הכשר לדון וזה דעה א' בסור חוה"מ (ס"ז) ואף לדעת הטור וש"ע שם דקמן בן י"ג שלא הביא ב"ש כשר לדון מ"מ נלע"ד דהיינו שלא בדקו על שערות דמדינא אמרינן חזקה שהביא ורק חכמים החמירו במילי דאורייתא בחליצה וכמדומה להצריך בדיקה וה"ה בדיני ממונות לא החמירו ואוקמי אדינא אבל בבדקו ולא הביא ב"ש נראה דפסול לדון ולענין נדרים וכן בחליצה צריך בדיקה חי' רבי עקיבא איגר שם ובשו"ת בהשטות לסימן ע"ג מובא בפ"ת ב וכתב עוד בתשובה שם במי שאינו רוצה לפרט הנדר מחמת כי נדר בעסק מסחר בדבר סתר ואינו רוצה לגלות סודו לאחרים ויש לו איש אחד שרוצה לגלות לו סודו אמנם הוא רך בשנים ועדיין לא נתמלא זקנו. עצה לזה הוא שיקח ארבעה מתירים ג' שנתמלאו זקניהם והד' יהיה זה העלם איש סודו ולפינוי לבד יפרט הנדר ודי בכך דמדאורייתא א"צ לפרט הנדר ולגבי דרבנן דצריך לפרט הנדר שוב סמכינן אחזקה דרבא דכיון דהניע לכלל שנים הביא סימנים והוי זה הד' ג"כ מהמתירים והרי נפרט הנדר לא' מהמתירים ע"ש.

²⁰ מ"ז שם א

²¹ כ"כ הלבוש כאן

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

במקרא מדכתיב (במדבר ל פסוק ג) לא יחל דברו ודרשינן אבל אחרים מוחליין לו. כלומר הוא אינו יכול לעשות דברו חולין, אבל אחרים יכולים²².

ועיקר²³ טעם התרת הנדר אינו אלא שיהא הנדר נעקר מעיקרו, כמו שמתיר את הקשר שהוא כאילו לא היה קשור מעולם, כך גם צריך שיהא הנדר כאילו לא היה נדור מעיקרו.

לפיכך מי שנתחרט בעיקר הנדר דיו ואינו צריך למצוא פתח, אלא שישאלנו החכם חפץ אתה בנדר זה, והוא אומר איני חפץ בו ומתחרט אני שנדרתי מעיקרו והייתי רוצה שלא הייתי נודר מעולם, ומתיר לו.

ומיהו צריך שיתחרט בעיקר הנדר שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שזהו פירושו של לא יחל אבל אחרים מוחלים. אבל אם אמר עתה הוא מתחרט בו מכאן ואילך אבל מה שהיה עד עתה הוא חפץ במה שנדר, לא הוי חרטה.

ויזהר הנודר מאוד שלא יאמר לפני החכם בעת שמתירו שמתחרט מעיקרו אלא כן הוא ברור לו שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שאם לא כן אין ההתרה התרה והוא באיסור נדר כל ימיו.

וכגון מי שהיה חולה ונדר שלא יאכל לעולם גבינה מפני שהיא רעה לחליו, ועכשיו מתחרט אין לו היתר בחרטה לפי שאין פותחין בחרטה אלא אם היא חרטה דמעיקרא וזה ודאי בשעה שנדר צריך היה לאסור הגבינה על עצמו מפני שהיא רעה, לו אלא שעכשיו מתאווה לה ורוצה להתירה ולפיכך אין לו היתר אלא בפתחים אחרים²⁴.

ואם אינו מתחרט מעיקרו צריך לבקש לו פתח לומר לו אילו היית יודע דבר זה לא היית נודר ונמצא הנדר נעקר מעיקרו על ידי הפתח. וכן מצינו שהשם יתברך בעצמו כביכול מצא פתח למשה שיתיר את נדרו שנדר ליתרו שלא לשוב למצרים, ואומר לו יתברך (שמות ד פסוק יט) לֹא שָׁב מִצְרָיִם כִּי יָתוּ בְּלִי אֶתְּנֶנְשִׁים וְגו'

וכיצד הוא הפתח, כגון שנדר על דבר אחד ומפצירין בו הרבה שישאל עליו, אומרים לו אילו ידעת שיפצירו בך כל כך ולא תוכל להשיב פניהם לא היית נודר, והוא אומר כן, אז מתירין לו, שבזה נעקר גם כן הנדר מעיקרו²⁵. ויש אומרים²⁶ שצריך שניהם פתח

²² ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף א

²³ שו"ע ונו"כ שם רכח ז

²⁴ ב"י שם מתשובת הרמב"ן

²⁵ ואף על גב שזה שאומרים לו אילו ידעת שיפצירו בך כו' הוא דבר שנולד אחר הנדר, נולד כי האי שהוא דבר מצוי ושכיח, דדבר מצוי הוא שקרוביו ואוהביו של אדם יקפידו על מה שנודר, לא חשיב נולד, שדרך בני אדם לאסוקי מילתא כי האי אדעתיה, אלא שזה מתוך מהירותיו לא אסיק אדעתיה, לפיכך פותחין לו בזה אילו ידעת כו' דדבר רגיל ושכיח הוא להיות כן. לבוש וש"ך שם יד

²⁶ הוא דעת רבינו יוסף בכור שור שהביא המרדכי שכתב במה שאמרו פרק ד' דנדרים ההוא דאתא לקמיה דר' אסי אמר ליה כדו תהית כלומר אתה מתחרט על נדריך א"ל לא פי' לשון בתמיה ושריית דיש גדולים

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

וגם חרטה²⁷. ולפיכך אחר שמצאו לו פתח חוזרין ושואלין לו אם מתחרט והוא יאמר כן ואחר כך מתירין לו²⁸.

ואפילו פתח שמגוף הנדר הרי הוא פתח, כיצד, כגון שהדיר פלוני מנכסיו אם יעשה דבר פלוני ועבר ועשא, פותחין לו אילו היית יודע שיעבור על דבריך לא היית נודר מתחלה והוא אומר כן, ואף על גב שזה עיקר הנדר הוא ואדעתא דהכי נדר שאם יעבור יאסר בנכסיו, אמרינן לא אמר כן אלא לאיימו ולהזהירו שלא יעבור, אבל אם היה יודע שלא ישגיח באימו לא היה נודר מעיקרא ומתירין לו.

ונהגו עכשיו להחמיר שעושין מן החרטה פתח, כיצד שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא אומרים לו אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת והוא אומר לא ואז מתירין לו²⁹.

ה. מיעקר נדר בעיניו ובעי אהני ישב

סוברים שלא אמר לו רק הך מילתא לחוד ומש"ה נהגו כשמתירין נדר אין צ"ל אלא מתחרט אתה והוא אומר כן ומתירין לו ומקשה שם על זה דהא רב אסי ס"ל אין פותחין בחרטה ע"כ פי' דכבר אמר ליה אותו שבא לשאול על נדרו הפתח וטעם החרטה אלא שאח"כ שאלו כדו תהית כלומר הוזהר שלא תשקר ובודאי אתה מתחרט ע"כ כתב שם שאין די בחרטה לחוד אלא צריך לחזור אחר טעם החרטה וכתב שם במרדכי בשם מהר"ם שאף על פי שרבותיו נהגו להתיר בחרטה לחוד וכן הוא אהריהם מ"מ אחר כך חזר בו לנהוג דוקא כרבי יוסף שלא להתיר שום נדר בלא פתח וחרטה ע"כ. וכיון שמהר"ם החמיר מי יקל בדבר ומה שמביא רמ"א כאן נהגו להחמיר לעשות מהחרטה פתח הוא נכון מצד (שאיין) [שיש] לחוש שמא עכשיו הוא מתחרט אבל לא מתחרט מעיקרא ע"כ מהני פתח שאומר שאילו יודע דבר זה לא היה נודר כלל אבל לא יצאנו בזה מהחומרא דרבינו יוסף דלעיל שצריך דוקא לידע טעם החזרה וכל הרוצה לעשות מן המובחר יעשה כן. מ"ז שם יא

²⁷ וכי תימא מאי אולמיה דפתח מחרטה, דודאי פתח אלימא היא, שכל נדר שהוא ניתר בפתח כמו שאמרנו הרי הנודר אומר בפירוש שאפילו בתחלה כשנדר אילו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר, ונמצא נדרו כמו טעות, אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום ענין שאילו היה נותנו אל לבו מעיקרא שלא היה נודר, אלא שהוא אומר עכשיו סתם בלי שום אמתלא מתוך הכעס או מתוך מהירות נדרתי ועכשיו אני מתחרט על שנדרתי מעולם, ולפיכך אלימא פתח מחרטה, אלא שהתורה לא הצריכה פתח במקום חרטה דסני בחרטה, ובמקום שאין חרטה הצריכה לפתח. ויש אומרים עוד יש הבדל בין חרטה לפתח בנודר לדבר מצוה כגון להתענות איזה ימים וכהאי גוונא, והוא התחיל כבר לקיים נדרו והתענה כמה ימים מהם והוא רוצה עכשיו להתירו, שאם מתירו על ידי חרטה יאבד שכר תעניותיו שהתענה דהוי כתוהא על הראשונות, אבל כשמתירו על ידי פתח אף על גב שגם הוא עוקר הנדר מכל מקום לא יאבד שכר מה שקיים, אלא יאמר ודאי אם הייתי מעלה על לבי דבר זה שנולד לי עכשיו לא הייתי נודר כמו שנדרתי אלא הייתי מתנה כשיארע דבר זה לא יהא נדרי, לפיכך עכשיו שנולד לי דבר זה אינני מתחרט על מה שקיימתי, אבל מתחרט אני על שנדרתי סתם שלא התניתי כלום, לפיכך יהא נדרי בטל מעיקרו על מה שמכאן ואילך, מה שאין שייך לומר כן בלא דבר נולד. לבוש שם ועיין גליון מהרש"א שם ג מהחוו"י

²⁸ רמ"א שם

²⁹ והטעם דהשתא אין לחוש שמא אינו בקי בחרטה זו ושמא היה חפץ בנדרו עד עתה ואף על פי שאומר שמתחרט אינו אמת דהלא אמרו לו אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת והוא אומר לא השתא ודאי אפי' את"ל שהיה חפץ בנדר זה עד עתה מ"מ כיון שאומר אילו ידע שיתחרט אחר כך לא היה נודר אם כן נעקר הנדר מעיקרו ואין צריך פתח אחר דבהכי סגי. ש"ך שם טו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

מה שהתבאר לעיל עמוד א, שנשאלין ומתירים הנדר מעומד, זהו כשמתירין על ידי חרטה בלא פתח³⁰, שזה אין צריך עיון רב ולכך מותר במעומד שאין צריכין ישוב הדעת.

אבל מי שאינו מתחרט מעיקרו וצריך למצוא לו פתח צריך שהמתיר יהיה מיושב, מכיון שהוא דבר שצריך להתיישב בו וצריך עיון גדול, שהרי מה שאינו מתחרט מעיקרו היינו מפני שהיה לו תועלת בנדר, כגון שהיו אוהבים רוצין להעבירו על דעתו, כגון שיאכל עמהם או שישא בנו או בתו לפי דעתם וכיוצא בזה, ובשביל הנדר נמלט מהם ולא היה רוצה עדיין שלא יהיה נדר, הלכך צריך למצוא פתח שצריך שיהיה באותו פתח סברא חזקה שבשבילה היה נמנע מלידור אף על פי שנוח לו בנדרו שעשה בעת ההיא לולי הפתח הזה³¹, שאילו היה יודע שיבא לידי כך היה נמנע מלידור אף על פי שהיה צריך לשמוע לקול אוהביו ולעבור על דעתו וכל כיוצא בזה, ואם הוא משקר לחכם או להדיוטות המתירים אין התרתו כלום, וכיון שצריך ישוב הדעת צריך שיהיה המתיר במיושב.

אך המודר יכול להיות מעומד או מיושב³², ועכשיו נהגו שהמתירין יושבים והמודר עומד³³.

ו. כל הנודר אף על פי שהוא מקיימו נקרא חוטא

לא יהא אדם³⁴ רגיל בנדרים וכל שכן שבועות³⁵, שלא יבא למעול בהם. ולא עוד אלא אפילו הנודר או נשבע ומקיימו נקרא רשע ונקרא חוטא, נקרא רשע דילפינן גזירה שוה חדלה חדלה, כתיב הכא (דברים כג פסוק כג) וְכִי תִחְדָּל לִנְדֹר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֲטָא, וכתיב התם (איוב ג פסוק יז) שָׁם רָשָׁעִים חָדְלוּ רָגְזוּ מִה חֲדָלָה דִּהְתָּם בְּרָשָׁעִים מִיִּירֵי אֵף חֲדָלָה דִּהְתָּם, כלומר שלא

³⁰ ומה דאיתא בש"ס עירובין דף ס"ד ע"ב דכי היכי דאסור לשכור להורות ה"נ אסור להתיר נדרים היינו דוקא בשמתיר ע"י פתח שצריך עיון וישוב הדעת עכ"ל הש"ך שם ט

³¹ ט"ז שם ז

³² ט"ז שם ושי"ך ט

³³ במהריק"ש כתב הנשאל צריך שיהיה עומד ובדיעבד אפילו יושב הרדב"ז (סי' תשכ"ו). חי' רע"א שם, ונראה ראייה לדבריהם מהירושלמי דס"פ נערה המאורסה דאיתא התם אין נשאלין נדרים אלא עטופים ויושבים והנשאל יושב והשואל צריך להיות עומד כו' ע"ש ואף על גב דבש"ס דילן ופוסקים אמרינן דמתירים מעומד היינו בחרטה אבל בפתח צריך מיושב וי"ל דהירושלמי מיירי בפתח. ש"ך שם

³⁴ שו"ע ונו"כ רג א ב

³⁵ מהריק"ש בערך לחם שם

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

תחדל לנדור אלא תדור ואינך מבקש להתירו³⁶ הוא נקרא רשע מיד שנודר אף על פי שמקיימו, ונקרא חוטא, דמדכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, משמע הא לא חדלת אלא נדרת על אף שמבקש פתח ואינך מוצא, יהיה בך חטא כל זמן שהנדר עליך³⁷.

וכבר התבאר לעיל דף כב. שאמרו חכמים ז"ל שכל הנודר³⁸ הרי הוא כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות³⁹, והמקיימו כלומר שאינו נשאל עליו, הרי הוא כאילו הקריב עליו קרבן⁴⁰. ולפיכך טוב יותר שישאל לחכם על נדרו⁴¹.

במה דברים אמורים בשאר נדרים, אבל נדרי הקדש וצדקה מצוה לקיימן, וכן אמר דוד עליו השלום (תהלים קטז פסוק יד) נְדָרֵי לַה' אֲשֶׁלֶם נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ, ולא ישאל עליהם אלא מדוחק.

וכן שבועה לא ישאל עליה אלא מדוחק, דשבועה חמורה היא⁴² דכתיב בה (שמות כ פסוק ז) כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא.

ולכתחלה⁴³ צריך ליזהר שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור אלא אם ישנו בידו יתן מיד, ואם לאו לא ידור מקודם עד שיהיה לו ויתן בלא נדר הקודם. ואם הציבור עושים פסיקה לצדקה ומוכרח ג"כ לפסוק עמהם עתה דווקא לבלי יהא כפורש מן הצבור, יאמר בלי נדר ויאמר כן בפירוש שאם פוסק סתם הוי נדר.

³⁶ מ"ז שם א

³⁷ מ"ז שם

³⁸ שו"ע ונו"כ שם ג

³⁹ המשילו שניהם זה לזה, שהנודר מעלה על דעתו שעושה מצוה, שחושב בדעתו כיון שמצינו בתורה שאסרה עלינו הרבה דברים שמע מינה דניחא ליה לקודשא בריך הוא שיאסור האדם על נפשו כמה דברים, ואומר אם כן כל המרבה לאסור על עצמו אפילו דברים המותרים הרי זה משובח, ולכך הוא נודר ואוסר דבר על עצמו. וכן הבונה במה בחוץ להקריב עליה קרבן, חושב בדעתו שעושה מצוה, שכיון שצוה הקדוש ברוך הוא להקריב קרבנות בפנים הוא רוצה להוסיף עליהם להקריב קרבנות אפילו בחוץ, לכך אמרו ז"ל שזה מועה הוא, דהא חזינן שהתורה צותה עלינו הרבה מצות להביא כמה קרבנות בפנים, ואף על פי כן אסרה עלינו לבנות כמה להקריב עליה קרבן בחוץ. הכא נמי נהי דרחמנא אסרה עלינו כמה דברים, כי מוסיף איהו לאסור על עצמו יותר ממה שאסרה התורה, פשע, ועל דרך אמרם ז"ל גם כן במקום אחר [ירושלמי נדרים פ"ט ה"א] לא דיך במה שאסרה התורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים. לבוש שם מהר"ן ועיין בית הלל שם.

⁴⁰ וחייב משום שחומי חוץ, הכי נמי אין קיום נדרו רצוי לפניו יתברך אלא טוב לו יותר שישאל עליו שמא לא יוכל לקיימו בראוי ויבא לידי מכשול.

⁴¹ ונראה לי דלענין לכתחלה לנדור נהגו דלא לנדור, אבל אם כבר נדרו נוהגין שלא למחות ולגעור במי שנדר שיתיר את נדרו מכח כל המקיימו וכו', והטעם, מאחר שכתב רב אלפס והגאון מר יהודאי שלא להתיר אף נדר, אף על גב שלדינא דגמרא מצוה לשאול, אבל אחר כך בימי הגאונים החמירו שלא להתיר, לכן אנו בזמן הזה מתירין נדרים ושבועות כשירצה הנודר, והוא כמו פשר דבר, כן נראה לי ליישב מנהג העולם, וקל להבין. בית הלל שם

⁴² ויש גאונים הסבורים שלשבעה לא מועיל התרה. מ"ז שם אך בלבוש כתב רק כשנשבע על איזה דבר מצוה

⁴³ ערוה"ש שם ו - ח

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

אולם בעת צרה מותר ומצוה לנדור, כשם שמצוה להתפלל לד' בעת צרה, אך אין זה מצוה וחובה כשאר מצות.

ז. האומר לאשתו כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי אין זה נדר לא אמר כלום יפה עשית ואין כמותך ואם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימים

כיצד היא הפרה⁴⁴, שמיפר האב לבתו או הבעל לאשתו, אומר לה מופר ליכי ג' פעמים כדי לחזק ההפרה, אבל בפעם אחד נמי הוי הפרה. וכן בהקמה בפעם אחד הקמה היא.

ומפר אדם או מקיים נדרי אשתו ובתו בכל לשון ואף על פי שהיא אינה מכרת בו, וכל לשון שיאמר שמורה שקיים לה כגון שאמר יפה עשית, אין כמותך, ואם לא נדרת הייתי מדירך הרי זה קיום, מכיון שאפילו אם שתק הרי הוא מקוים, לפיכך אומרים אנו שכל לשון כל דהו שיאמר שמשמעו לשון קיום מועיל בו⁴⁵, ולא יוכל להפר עוד אפילו בו ביום, ואפילו לא עשה אלא כדי לצערה הרי זה קיום.

ובהפרה אם אומר לה ג' פעמים מופר ליכי או בטל ליכי או אין נדר זה כלום וכיוצא בלשונות אלו שענינם מורה עקירת הנדר⁴⁶, בין בפניה בין שלא בפניה הרי זו הפרה.

אבל אם אומר לה אי אפשי שתדורי, או אין כאן נדר, הרי זה לא הפר, שאין במשמעות לשונות הללו לשון הפרה כלל.

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם רלד לו

⁴⁵ לבוש ט"ז שם לה

⁴⁶ בשו"ע כתב מעיקרו ועיין ט"ז לו שהקשה ממה שכתב בס"י זה סעיף נ"א שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו וכן הוא תלמוד ערוך בפרק נערה דבעל מינו גי' נראה דכאן אמר שהבעל אומר הלשון שיהיה מכאן ולהבא כאילו לא נדר מעולם דהיינו שיהיה לה רשות לעשות מה שתמצא, וזה יש לו כח לעשות אבל לא יועיל למפרע כאילו לא נדרה מעולם כמו שהוא בהתרת חכם.

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

**ח. לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטי' ליכי בדרך
שאומר לה בחול' אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי
והנדר בטל מאלי' וצריך שיבטל בלבו**

לעיל התבאר שמפר אדם נדרי אשתו בשבת, וכן האב לבתו⁴⁷, גם אם אין בהפרה משום צורך השבת⁴⁸, וכשהוא מיפר לא יאמר⁴⁹ – מופר ליכי כמו שאומר בחול, משום כבוד השבת⁵⁰. אלא יפר בלבו⁵¹ ויאמר לה⁵² "טלי ואכלי, תעשי כך וכך" וכדומה, אבל אל יאמר לה "מופר ליכי".

אולם אם חישב לשון הפרה בלבו⁵³ ולא הוציאו בשפתיו, ולא אמר לה טלי ואכלי, אינו כלום שדברים שבלב אינם דברים, טוב הוא שבחול יאמר לה בפירוש מופר ליכי, על אף שבדיעבד אם אמר טלי ואכלי טלי ושתי, וחשב לשון הפרה בלבו, הרי זו הפרה, כיון שבזה מגלה מה שבלבו והוי כמו דברים.

ט. אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו

י"א שביטול הנדר אינו כהפרה, שכל זמן שלא הפר הנדר לאשתו אינו יכול לכופה שתעבור על הנדר אלא אם כן אמר לה טלי ואכלי ויחשוב בלבו לשון הפרה, ודעת הרמב"ם⁵⁴ שהמבטל נדרי אשתו ובתו אינו צריך לומר כלום, וגם לא לחשוב לשון הפרה בלבו ואפילו הכי נתבטלו כל הנדרים.

⁴⁷ מ"ב שם ג

⁴⁸ שו"ע יו"ד רלד כד

⁴⁹ שו"ע יו"ד שם, מ"ב שם

⁵⁰ לבוש יו"ד שם כד

⁵¹ ובפתח הדביר ס"ק ד כתב שהיינו דווקא בנדרי אשתו שמפר שלא לצורך שבת, אבל בשאלת חכם, כיון שמתיר רק לצורך שבת והו כבוד שבת ואינו צריך לשנות.

⁵² ויל"ע בנדרים שא"א לו בכה"ג, אם מותר לומר לה בהדיא בלשון מופר. שמירת שבת כהלכתה פרק כט הערה קסט. ועיין בתוס' רעק"א על המשניות (פכ"ד מ"ב) על מה שהקשו בגמ' שבת מו: מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ואמאי לימא מי ימר דמיודקק לה בעל הקשה שחלא בעל מיפר נדרי אשתו אף שלא לצורך השבת, ומה בכך שהמאכל מוקצה. ובשלמי נדרים (עו א) תירץ, שכיון שהאוכל מוקצה אינו יכול לומר לה טלי ואכלי. ומבואר שדעתו שאם אינו יכול לומר טלי ואכלי אינו מיפר כדרכו בחול. אמנם הגרשז"א (מנחת שלמה נדרים שם) כתב שפשוט שאם אינו יכול לומר טלי ואכלי יכול להפר כדרכו בחול. ובתוספת ירושלים (שם) יישב את קושיית הרעק"א, שאם אינה יכולה לאכול בשבת נחשבת ההפרה כהכנה משבת לחול ואסורה. וכתב הגרשז"א (שם) שעולה מדבריו חידוש דין שלא מצאנוהו בפוסקים, שאם נדרה שלא לאכול בשר בימות החול אינו יכול להפר לה.

⁵³ שו"ע ונו"כ יו"ד שם לה

⁵⁴ פ"ג נדרים ה"ד

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

כיצד הביטול, שיכוף אותה ביום שמעו לעשותה דבר שאסרה אותו עליה, שבביטולו עוקרו מעיקרו בעל כרחו והרי זה יותר מהתרת חכם שצריך להיות ברצונו, אבל בהפרה אינה כופה אותה אלא מיפר לה ומניחה אם רצתה עשתה ואם רצתה אינה עושה.

לפיכך, נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה ואמר לה מופר לך, הרי זה מופר ומותרת לאכול ולשתות. נטל ונתן לה ואמר לה טלי ואכלי טלי ושתי, הרי זו שותה ואוכלת והנדר בטל מאיליו, לפי שענין לשון ההפרה הוא שיתיר הקשר מעכשיו ויחזור להיות הענין כמו שהיה קודם שבועתה, דהיינו אם תרצה תעשהו ואם תרצה לא תעשהו, והביטול הוא שיכריחנה לעשות הדבר שנשבע שלא לעשותו, ואם נטל ונתן לה ואמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מראה לה ההפרה שבלבו, ואינו צריך להוציא בשפתיו והנדר בטל מאיליו על ידי הראות מעשיו.

ומשום כך לדעת הרמב"ם המפר נדרים⁵⁵ אשתו ובתו צריך להוציא בשפתיו, ואם הפר בלבו אינו מופר. אבל המבטל שהוא יותר מהפרה אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא מבטלו בלבו בלבד ביום שמעו וכופה אותה. ויש להחמיר כסברא ראשונה, שבין בהפרה בין בביטול יוציא בשפתיו ביום שמעו, שיאמר לה מופר לך או טלי ואכלי טלי ושתי ויחשוב בלבו לשון הפרה⁵⁶.

י. חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום

כבר התבאר שהחכם או ג' הדיוטות מתיר את הנדר, והאב והבעל מפירים או מבטלים, והחילוק ביניהם הוא שההתרה, כשיאמר לו ג' פעמים מותר לך או שרוי לך או מחול לך, דלשונות אלו וכיוצא בהן כל לשון שיאמרה משמען הוא כאדם המתיר את הקשר וחוזר הענין כאילו לא היה, כלומר כאדם שמצא חבל קשור והתירו כאילו לא היה קשור, כך גם כאן עוקר הנדר מעיקרו כאילו לא נדר מעולם, ומחול לך שהוא לשון מחילה ג"כ הוא כמו שעושה את החוב או החטא כאילו לא היה, מה שאין כן בלשון הפרה שהוא בדבר שישנו אלא שיש כאן מעכב מלהשלימו, כמו (איוב ה פסוק יב) מִפֶּר מַחְשָׁבוֹת עֲרוּמִים, (יחזקאל יז פסוק יח) לְהַפֵּר בְּרִית⁵⁷, וזהו שאמרו רבעל מיגז גייז וחכם עוקר הנדר מעיקרו.

⁵⁵ שו"ע ונו"כ שם מ וכו"כ המחבר בסתם

⁵⁶ רמ"א שם

⁵⁷ טפי' דבריו שמצד הנודר הוא קיים אלא שהמתיר שאומר בלשון הפרה כוונתו שאינו רוצה שיקויים הנדר ואין כח זה אלא לבעל עם אשתו. רמב"ן מובא בט"ז רכח ד

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

ולפיכך אם אמר לה האב⁵⁸ או הבעל לשון השייך בהתרת נדר של חכם, כגון שאמר לאשתו ולבתו מחול לך או מותר לך או שרוי לך וכל כיוצא בענין זה, לא אמר כלום, שהתורה אמרה זה הדבר למעט, לומר החכם כשמתיר יאמר דוקא בלשון התרה ובכל הלשונות שהוא עוקר הנדר מעיקרו ולא בלשון הפרה מדכתיב לא יחל אבל אחרים מוחליין, והבעל והאב יאמרו דוקא בלשון דכתיב אצלם (במדבר ל פסוק ו ט) אם הניא אביה וגו' ואם ביום ששמע אישה יניא אותה והפר וגו' והניא שהוא לשון הפרה, כלומר שמפירו מעכשיו בעל כרחו ולא בלשון התרה. וכן שם (פסוק יג) ואם הפר יפר וגו'.

וכן להיפך אם התיר החכם בלשון הבעל או האב, בלשון הפרה או ביטול, שאמר מופר לך, בטל לך, נעקרה שבועתך, או אין נדר זה כלום, וכיוצא בענין זה⁵⁹, אינו התרה⁶⁰.

אם אמר האב או הבעל אין נדר זה כלום י"א שהרי זה לשון הפרה, ויש חולקין ואומרים שאינו לשון הפרה⁶¹.

⁵⁸ שו"ע ונו"כ רלד לז

⁵⁹ ט"ז רכח ד

⁶⁰ שו"ע ונו"כ רכח ג

⁶¹ אבל אם אמר נדר זה בטל לכו"ע הוי לשון הפרה. ש"ך שם נז